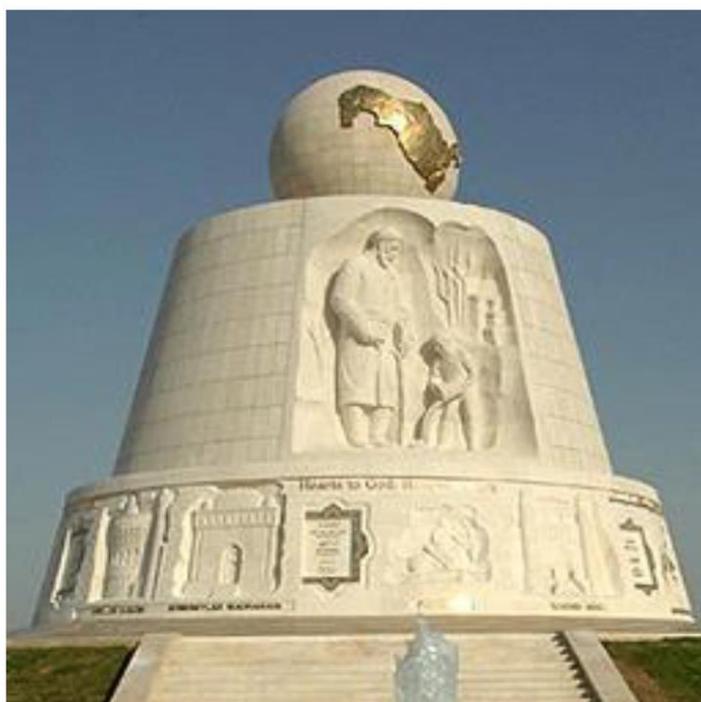

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТАМАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИНГ БАРЧА БОСҚИЧЛАРИДА ЧЕТ ТИЛЛАРНИ
ЎРГАНИШНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШ

МАТЕРИАЛЛАР
Т Ў П Л А М И

БУХОРО – 2016

Туйлиева Л. (БГУ) Образ древнего песнотворца бояна в «Слове о полку Игореве»	261
Тўхсанов Қ. (БухДУ) Ахмедова Р. (БухДУ) Румий ва Навоий ижоди-ёшлар маънавиятини ривожлантириш омили	264
Умарова Д. (БухДУ) Машраб ғазалларида маънавият ва ахлоқ	267
Yusupova N. (BuxDU) Saidova N. (BuxDU) Magiya—“Garri potter” asarining asosi sifatida	268
Yusupova N. (BuxDU) Ro'zimurodova Z. (BuxDU) “Da Vinchi siri” asarida yozuvchining obraz yaratish mahorati	272
Файзуллаев О. (БухДУ) “Чалпак ёккан кун” эртагининг инглизча таржимасида лингвокультуремаларнинг берилиши	275
Ўраева Д. (БухДУ) Ҳозирги ўзбек тили ва адабиётида галлицизмларнинг қўлланиши	277
Кувватова Д. (БухДУ) Гошева Д. (БухДУ хузуридаги 4-сон АЛ) Ойбекнинг “даврим жароҳати” достони ҳақида	279
Ganiyev F. (UEB) Morales des fables de Jean de la Fontaine	281
Ҳайитова Г. (БухДУ), (БухДУ) Бобокалонов П. (БухМТИ) Франция, Англия ва Америка адабиётида замонавийлик	284
4-бўлим. Хорижий тилларни ўқитишнинг инновацион технологиялари	
Achilova D. (UEB) Enseigner les langues avec la bande dessinée	288
Жўраева М. (Ғиждувон шаҳар 1-мактаб) Жўраева Б. (Ғиждувон тумани 52-мактаб) Таълим самарадорли – инновацион технологиялар	291
Каримова Ш. (БухДУ) Хорижий тилларни жаҳон стандартлари талаблари асосида ўрганиш – давр талаби	294
Умурова Х. (БухДУ) Чет тили ўрганишда электрон дарсликларнинг роли	297
Умурова Х. (БухДУ) Чет тили дарсларида видео материаллардан фойдаланиш усуллари	300
Шарипова Д. (БухДУ) Дарс жараёнида инновацион технологияларни қўллашнинг афзалликлари	302
Қодиров Д. (БухДУ) Мавлонова Ў. (БухДУ) Ҳозирги замон муаммоси - интернетга қарамлик	305
Ғаниев Ф. (БухДУ) Мехмонова Ю. (Бухоро шаҳар, солиқ коллежи) Хорижий тилларни ўқитишда педагогик маҳоратнинг роли	307
Holiqova (QarDU) Chet tili fanlarining samaradorligini oshirishda foydalaniladigan innovatsion texnologiyalar	309
Khamraeva G. (BSU) Berdieva S. (BSU) Benefits of using games in teaching foreign languages to young learners	311
Hoshimova N. (Buxoro sh. 35-maktab) “Mahorat maktab” lari faoliyatida bilim samaradorligini oshirishda “Virtual laboratoriya”	314

ТАЪЛИМ САМАРАДОРЛИ – ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Жўраева М. (Ғиждувон шаҳар, 1-мактаб)

Жўраева Б. (Ғиждувон тумани, 52-мактаб)

Илмий-техника тараққиёти даврида ўқувчи ўзлаштириши лозим бўлган илмий ахборот ҳажмининг кескин ошиб кетиши билан анъанавий таълим кам самарали бўлиб қолди. Ана шунинг учун келиш даври интерактив методлар, инновацион педагогик ва ахборот технологияларини ўқув жараёнига киритишга қизиқиш тобора кучайиб бормоқда. Замонавий технологиялар ўқувчиларни эгаллаётган билимларни ўзлари қидириб топишга, мустақил ўрганиш, таҳлил қилиш ва олинган билимлардан ўзлари хулоса чиқаришга ўргатади.

Чет тил ўргатиш жараёнида замонавий технологиялардан фойдаланиш чет тил дарсларида ўқувчиларнинг сўз бойлигини ошишига, сўзларнинг ассоциациясини тушуниб етишга, ўқувчилар нутқидаги тил материали (лексика, грамматика, фонетика)га оид хатоларни бартараф этишга ёрдам беради.

Ҳар бир дарс мавзусини ўрганишда ўзига хос технология, усул ва воситаларни танлашга тўғри келади. Ўқитиш жараёнида юқори натижага эришиш учун дарс жараёнини олдиндан кетма-кетлигини мўлжаллаш керак бўлади. Бунда ўқитувчи фаннинг ўзига хос томонларини, ўқув жараёнини ва шароитини, ўқувчиларнинг эҳтиёжини ва имкониятларини, билим савиясини, шароитга қараб ишлатиладиган технологияларни танлаши лозим.

Инновацион технологиялар инглизчадан “innovaton” янгилик киритиш – педагогик жараён, яъни ўқувчи ва ўқитувчи фаолияти ўзгариш, янгилик киритиш, ўқув жараёнида интерактив методлардан тўлқин фойдаланишни ўз ичига оладиган воситалар эса ўқувчининг биргаликда фаолият орқали таълим мазмунига таъсир кўрсатадиган воситаларни ўз ичига олади.

Чет тилларни ўрганишда қолаверса барча дарсни самарали ўтиши учун ўқувчиларнинг ижодий изланиши, мантикий фикрлашини ривожлантириш ва кўшимча билим олишга бўлган эҳтиёжларини қондиришда ижодий технологик ҳамда ижодий ўйинлар ҳозирда муҳим аҳамият касб этмоқда.

Уларнинг бир неча турларини айтиб ўтмоқчимиз:

“Модулли ўқитиш технологияси”

Модулли (лотинча модул, қисм, блок) ўқитиш олдиндан тузиб этишдан иборат. Бунинг учун дарс мавзуси мантиқан тугал, нисбатан мустақил қисмлар (модулар, блоклар)га ажратилади. Бундай қисмлар ўқув элементлари (ЎЭ) дейилади. Ўқитувчи дарснинг технологик харитасини олдиндан ишлаб чиқади. Харитада ҳар бир ўқув элементи бўйича ўқувчи эришиши лозим бўлган мақсад, у бажарадиган ўқув вазифалар ва унинг ўзлаштириш даражасини текшириш учун саволлар қўйилади. Модул дастури машғулотда ўқувчилар ўзлаштирган билимни яқунлаш билан тамомланади. Модулли ўқитиш технологияси яқка ўқувчига ёки ўқувчиларнинг кичик гуруҳига мўлжалланади. Модул дастури дарснинг технологик харитасидан

иборат бўлиб ҳар бир ўқувчига тарқатилади. Модул дастурида қўйилган вазифалар ўқувчи иш дафтарига ёзиб борилади. Модулли дарс технологик харитасига ўқувчилар билимини аниқлаш учун зарур бўлган топшириқлар илова қилинади.

“Зинама-зина” технологияси

Ушбу машғулот талаба (ёки ўқувчи) ларни ўтилган ёки ўтилиши керак бўлган мавзу бўйича якка ва кичик жамоа бўлиб фикрлаш ҳамда хотирлаш, ўзлаштирилган билимларни ёдга тушириб, тўпланган фикрларни умумлаштира олиш ва уларни ёзма, расм, чизма кўринишида ифодадай олишга ўргатади. Бу технология талаба (ёки ўқувчи) лар билан бир гуруҳ ичида якка ҳолда ёки гуруҳларга ажратилган ҳолда ёзма равишда ўтказилади ва тақдимот қилинади.

“Чархпалак” технологияси

Ушбу технология талаба(ёки ўқувчи)ларни ўтилган мавзуларни ёдга олишга, мантиқан фикрлаб, берилган саволларга мустақил равишда тўғри жавоб беришга ва ўз-ўзини баҳолашга ўргатишга ҳамда қисқа вақт ичида ўқитувчи томонидан барча талаба(ёки ўқувчи)ларнинг эгаллаган билимларини баҳолашга қаратилган. Технология ўқув машғулотларининг барча турларида дарс бошланиши ёки дарс охирида ёки ўқув предметининг бирон бир бўлими тугалланганда, ўтилган мавзуларни талаба(ёки ўқувчи) лар томонидан ўзлаштирганлик даражасини баҳолаш, такрорлаш, мустаҳкамлаш ёки оралиқ ва якуний назорат ўтказиш учун мўлжалланган. Ушбу технологияни машғулот жараёнида ёки унинг бир қисмида якка, кичик гуруҳ ва жамоа шаклида ташкил этиш мумкин.

“Мулоқот” технологияси

Бунда талаба(ёки ўқувчи)ларнинг дарс жараёнида мустақил фикрлашга, ўз фикрларини эркин баён этишга ҳамда уларда баҳслашиш маданиятини тарбиялашга қаратилган бўлиб, одатда, бундай машғулот талаба (ёки ўқувчи)ларни кичик гуруҳларга ажратилган ҳолда ўтказилади. Ўйинли ўқитиш методи- нафақат катнашчиларнинг фаоллиги билан, балки анъанавий методларга нисбатан талабаларнинг катта интеллектуал ва психологик муҳит билан ҳам фарқланиб туради. Ўқитувчи ўйинли машғулот ишлаб чиқиб, режалаштириши асосида унинг дидактик хусусиятларини аниқ тасаввур қилиши ва ҳисобга олишлари зарур.

Ўқитувчи учун дидактик ўйинлар кўп меҳнат талаб қиладиган машғулот туридир. Уларни ўтказишга тайёрланиш ўқитиш жараёнини чуқур англаш орқали педагогдан кўп вақт сарфлашини талаб этади. Педагогик тажрибалар таҳлили, 15 кишилиқ гуруҳ билан 1соат муайян вазиятлар устида ишлаш ўртача мураккабликда 12-15соат тайёргарлик ишларини талаб этади.

“3x4” технологияси

Технологиянинг тавсифи. Машғулот талаба (ёки ўқувчи) ларни аниқ бир муаммони якка ҳолда (ёки кичик жамоа бўлиб фикрлаб ҳал этиш, ечимини топиш, кўп фикрлардан керагини танлаш, танлаб олинган фикрларни умумлаштириш ва улар асосида қўйилган муаммо(ёки мавзу) юзасидан аниқ

бир тушунча хосил килишга, шунингдек, фикрларни маъқуллай олишга ўргатади. Бу технология талаба (ёки ўқувчи)лар билан аввал якка ҳолда, сўнгра уларни кичик гуруҳларга ажратилган ҳолда ёзма равишда ўтказилади.

Семинар, амалий ва лаборатория машғулотида якка тартибда (ёки кичик гуруҳларга ажратилган ҳолда) ўтказиш ҳамда гуруҳ аъзоларини бир неча маротаба жойларини ўзгартириб берилган вазифаларни бажаришга мўжжалланган.

“Ижодий ўйинлар” технологияси

Ижодий ўйинлар ўқувчилар ўзлаштирган билим, кўникма ва малакалари ижодий қўллаш, ўқиш жараёнида пайдо бўладиган муаммоли вазиятларни ижодий изланиш орқали ҳал этишдан иборат. Бундай ўйинлар ўқувчиларнинг мустақил ижодий изланишлар ва мантикий фикрлашини ривожлантиришга, билимларни янада мустаҳкамлаш ва янги билимлар беришга қаратилган бўлади. Ижодий ўйинлардан барча фанлардан йирик мавзулар ва боблар бўйича ўрганилган билимларни умумлаштириш мақсадида фойдаланиш мумкин. Бунда синфдаги ўқувчилар ўзлаштириш даражаси ва сони бўйича бир хил имкониятга эга бўлган гуруҳларга ажратилади. Ҳар бир гуруҳ ўқитувчи тавсия этган топшириқларни мустақил ижодий бажаради. Гуруҳларни шартли равишда бир неча мутахассисларга ажратиш мумкин. Ҳар қайси гуруҳ мутахассислари ўқитувчи тавсия этган топшириқларни мустақил ижодий бажариб, фанда “янгилик” кашф этишади. Ўз жавобларини кўргазмали қуроллар ёрдамида асослаб беришади.

Ўқувчиларнинг ижодий изланиши, мантикий фикрлашини ривожлантириш ва қўшимча билим олишга бўлган эҳтиёжларини қондиришда ижодий ўйинлар муҳим аҳамият касб этади.

“Дидактик ўйинли технологиялар”

Дидактик ўйинли технологиялар ўқувчиларнинг билим олиш фаолиятини ўйин фаолияти билан қўшиб олиш боришдан иборат. Дидактик ўйинлар мусобақа, рақобат, ўзаро ёрдам, ҳамкорлик тарзида олиб борилади. Бунинг учун ўқитувчи дидактик ўйиндан кўзда тутилган мақсад, уни амалга ошириш йўллари, ўйин мазмуни ва иштирокчилари фаолиятини аниқлаб олади. Дидактик ўйин дарслари таълим ва тарбия бериш, ўқувчилар фаолиятини йўналтириш, касбга йўналтириш, ўқувчиларнинг мулоқат ва нутқ маданиятини ривожлантириш, улар билимларини чуқурлаштириш ва шахсини ривожлантириш вазифасини бажаради. Дидактик ўйинли дарсларни мазмунига кўра сахналаштирилган ролли ўйинлар, ижодий ишбилармонлик ўйинлари, конференция ва ўйин машқли дарсларга ажратиш мумкин.

“Кичик гуруҳларда ҳамкорликда ўқитиш”

Бу ёндошувда кичик гуруҳлар 4 та ўқувчидан ташкил топади. Ўқитувчи аввал мавзунини тушунтиради, сўнгра ўқувчиларнинг мустақил ишлари ташкил этилади. Ўқувчиларга берилган ўқув топшириқлари 4 қисмга ажратилиб, ҳар бир ўқувчи топшириқнинг маълум қисмини бажаради. Топшириқ якунида ҳар бир ўқувчи ўзи бажарган қисм юзасидан фикр юритиб, ўртоқларини ўқитади, сўнгра гуруҳ аъзолари томонидан топшириқ юзасидан умумий хулоса

чиқарилади. Ўқитувчи ҳар бир кичик гуруҳ ахборотини тинглайди ва тест саволлари ёрдамида билимларни назорат қилиб баҳолайди.

Бу жараёнда кафолатланган натижага эришиш ўқитувчи билан ўқувчининг ҳамкорлигида фаолияти, ўқувчининг ижодий ишлаши, мустақил фикрлаши, изланиши, таҳлил қилиши ва хулосалай олиши, ўқувчининг ўзига ва гуруҳга, гуруҳнинг ўқувчига баҳо беришига имкон яратилиши билан боғлиқдир.

Қолаверса, ҳар бир ўқитувчи ҳар бир дарсга ўқувчилар қизиқиши мавзу мазмуни ва мақсадидан келиб чиққан ҳолда ўзига хос технология қўлаши лозим бўлади.

ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЖАҲОН СТАНДАРТЛАРИ ТАЛАБЛАРИ АСОСИДА ЎРГАНИШ – ДАВР ТАЛАБИ

Каримова Ш. (БухДУ)

Президентимиз Ислоҳ Каримов раҳнамолигида навқирон авлодни соғлом ва баркамол инсонлар этиб тарбиялаш, ёшларимиз замонавий билим ва касб-ҳунарларни чуқур ўрганиши баробарида чет тилларини пухта ўзлаштириши учун зарур шарт – шароит яратиш масаласига устувор аҳамият берилмоқда.

Давлатимиз раҳбарининг 2012 йил 10 декабрда қабул қилинган чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари га оидва 2013 йил 23 майда имзоланган Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети фаолиятини такомиллаштириш бўйича чора-тадбирларга доир қарорлари бу борада муҳим дастурил амал бўлмоқда.

Мустақиллик ҳалқимизнинг тараққиёт йўлида жаҳон билан ҳамкадам бўлишдек ҳақиқатларни олдимизга қўндаланг қилиб қўймоқда. Шулардан бири тил масаласидир. Биламизки, тилнинг алоқа воситаси эканлиги унинг ижтимоий вазифасидир. Инсонлар бир – бири билан муносабат ўрнатгандан бошлаб тил шу вазифани адо этиб келмоқда. Ҳар бир халқнинг ўз она тилиси бор. Она тили- бу инсон туғилгандан унга хамроҳ буладиган восита.. Лекин дунёда миллат кўп, мамлакат кўп. Уларнинг ўзаро муносабатисиз умумжаҳон тараққиёти бир бутунлик касб эта олмайди. Ривожланган мамлакатларга интилиш эса табиий жараён. Қолаверса, ҳозирги тезкор замонда ўзаро муносабат янада янги талаблар билан шаклланимоқда. Иқтисодий, маданий, маънавий алоқалар кундан – кунга ривожланиб бормоқда. Ҳамкорликда иш олиб бориш кучаймоқда. Ҳар бир инсоннинг интеллектуал салоҳияти асосий мезон бўлиб бормоқда. Бу жараёнда чет тилини билиш ҳам муҳим аҳамият касб этаётганлиги бугун ҳеч кимга сир эмас. Шунинг учун ҳам Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10 декабрдаги “Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора – тадбирлари тўғрисида” ги Қарори бу масаланинг давлат сиёсати даражасига кўтарилганлигининг ёрқин намунаси сифатида қабул қилинди. Чет тилига эътибор қаратиш ҳар доимо асосий масалалардан бири бўлиб келмоқда. Давлатимиз раҳбари доимо ўз нутқларида ешларга қарата бирон бир чет тилини ўрганиш ва компьютер

<https://buxdu.uz>